

# Etütler

## Cenubî Türkiyede petrol ihtimalleri

Avrupa ve Asyanın en ehemmiyetli petrol sahası olan ve istihsalleri % 95 i geçen Rusya, Romanya, Polonya, İran ve Irak, strüktürleri itibarile genç Tersier iltiva sistemine dahildir. Bunlar arz hareketlerinin alpine devrinde Tersier ve Kretase teressüplerinin teraküm ederek iltivalandıkları Himalaya - Alpine dağ silsilesinin ön cephesindedir. Karpat dağlarından itibaren, Kafkas dağlarına, Zagros silsilesine ve Toros dağlarına doğru gittikçe bu iltivaların kesafetleri değişmiştir.

Türkiyede bu Peri-Alpine mıntaka Irak - Zahho garp imtidadının şimal-garp kısmından başlayarak, Diyarbakırın şark-garp istikametinden Adanaya ve Akdenize uzanır. Bu havali çok geniş olup elverişli ve stratigrafi şartlarını haiz bir petrol sahası haline ifrağı için, sondaj işlerine dayanan uzun jeolojik etüdlere ihtiyaç vardır.

Eski Arabistan platosunun bir kısmının Türkiyenin halihazırdaki sınırları dahilinde olması pek muhtemeldir. Zira Mardin vilâyetinin garbında iyi teşekkül etmiş bir Cambro-Ordovisien mıntaka mevcuttur. Burada gre tabakaları, şist, konglomera, ve istihale geçirmiş kalker tabakaları mevcut olmakla beraber üst kısımda da bu tabakalara tamamen ademi tevafuk gösteren Kretase tabakaları mevcuttur. Kum taneleri umumiyetle kvartzlıdır. Killi arazide tesadüf olunan tribolitler alelikser parça halinde olmakla beraber bazen de şekillerini muhafaza etmiş vaziyettedirler.

Arabistan yarım adasının saik - garp cihetindeki teressübatın fazla miktarda terakümüne sebebiyet vermiş olan paleozoik havzalar mevcuttur ki bu Paleozoik arz kütlelerinin ve müterafik çö-

küntülerin üzerinde Alpine devrinin hususiyetleri yer almıştır. Irak, İran, Saudi Arabia, ve Bahreyn petrol sahaları şarkî jeosinklinal'e dahildir ve Türkiyenin petrol mevcudiyeti ihtimali olan şark havalisi de mezkûr arazinin bir imtidadıdır. Bu kısımdaki petrol tezahürünü gösteren haritaya {<sup>3</sup>} bakacak olursak görürüz ki, şark - garp istikametinde olan Alpin strüktür sistemine rağmen petrol zuhuratı şimali garbî cihetine doğru uzanmaktadır. Bu vaziyete göre Paleozoik denizinin şimali garbî istikametini muhafaza ettiği anlaşılıyor.

Arabistan platosunun garbinden Maraşa kadar uzanan büyük Rift vadisinin garp çöküntülerinde, Adana havalisinde, 3.000 metreyi aşan Tersier tabakaları görülmektedir. Bu garbî mıntakada Kızıl denizin petrol sahaları mevcuttur ki, Tütkiye ve Kıbrısın da petrol ihtimali olan kısımları bu saha dahilindedir. Arabistan yaylasının şarkındaki jeo-sinklinal içinde «Pseudomitis clarai» olan ve petrollü kalker ihtiva eden «Triyas» ile «produktüs» fasilesine ait fosilli karbonifer tabakaları mevcuttur. Ortalara doğru Cambro-Ordovisien devrinin kısır kvartzlı, greli Paleozoik yatakları vardır. Cenup arazisinin çöküntülerinde ise yeniden «spirifer» ve «produktüs» ü havi paleozoik bir seksiyon buluruz. Diğer taraftan şark jeo-sinklini, İran ve Irak havalisi kalın Meosen tabakaları ile örtülü olduğu halde bu tabakat Türkiye arazisinde gittikçe inceleşir ve en nihayet Mardin istikametinde büsbütün kaybolur. Van'ın şimaline doğru bu ter-

{<sup>3</sup>} Page 630. vol. American Association of Petroleum Geologists.

sier tabakaları yeniden meydana çıkar. Garp cihetindeki çöküntülü arazi deniz çekilmesinden husule gelen Paleozoik rüsuftan maada yukarda zikredilen kesif tersier tabakaları ile de örtüldür.

Dicle vadisinin şark jeo-sinklinal strüktürü ile Adana havalisinde garbî çöküntülerin strüktürlerinde petrol mevcudiyeti tahmin edilmektedir. Bu ihtimaller mevcut olan arazide jeolojik çalışmalar ve sondaj tatbiki kararlaştırılmıştır. Faaliyetin kesafet derecesi bu uğura ayrılan bütçe ile mütenasip bir surette ilerliyecektir.

Mardin civarında açılan ilk kuyu 1327 metre derinlikte kuru olarak terkedilmiştir. İkinci kuyu 940 metre derinliğe indirilerek gaz (poş) larına, (bir kazanda kullanılabilecek kadar) asfalt ve ağır petrole tesadüf edilmiştir. İşletmeyi daha serileştirmek fikrile bu mıntakaya ikinci bir sondaj makinesi daha getirilmiştir. Açılan üçüncü kuyuda mebzul petrol emarelerine tesadüf edilmiştir. Kerbent strüktürü civarında açılmağa başlanan dördüncü kuyu da normal bir şekilde ilerlemekte ve Basbirinde açılan birinci, Hermisde açılan ikinci kuyu gibi müziç sondaj zorluklarile karşılaşılmamaktadır.

### **C. Eyüp Taşman**